

Ontsporen in taal van Alfred Jarry

TONEEL Ubu, Toneelgroep Amsterdam
ism Schauspiel Essen, tekst: Alfred Jarry,
Simon Stephens, regie: Sebastian Nübling.
Gezien: 2/5 Stadsschouwburg,
aldaar te zien t/m 8 mei.

Overal zit verf: in het haar, op de kleding, op de met plastic afgedekte toneelvloer. De geur van verf penetreert de neus van de voorste rijen. En de verfflessen maken muziek als de acteurs er ritmisch in knijpen.

De verf is een briljante vondst van de Duitse regisseur Sebastian Nübling, die als gastregisseur voor Toneelgroep Amsterdam en Schauspiel Essen op een rauwe, soepele en humoristische wijze het absurdistische werk *Ubu* ensceneert. De verf is in het eerste deel van het stuk een teken van controle – de verf wordt gebruikt om de wet op te schrijven, minutieuze tekens op te tekenen. Als Ubu zijn staatsgreep pleegt is verf een moordwapen geworden, van chaos en goorheid, het bewijs van totale ontsporing.

Ubu is een creatie van de Franse Alfred Jarry (1873-1907), een personage dat in verschillende werken terugkomt, en waarvan *Ubu roi* (Koning Ubu) de bekendste is. Ubu is vulgair, megalomaan, ontspoord en wreed. Aangespoord door zijn vrouw, Ma Ubu, doodt hij de koning en neemt plaats op de troon (een duidelijke verwijzing naar Shakespeares *Macbeth*). Voor deze *Ubu* van Toneelgroep Amsterdam schreef de Engelse toneelschrijver Simon Stephens een tweede deel, waarin Ubu wordt berecht door een internationaal strafhof.

Behalve de verf is de taal in Ubu een rode draad. Jarry ontwierp een eigen taal. In deze bewerking is dat een mengelmoes van Duits, Nederlands, Vlaams, Frans en zelfs Russisch geworden. Om het publiek niet al te veel in verwarring te brengen spelen de acteurs (Duitsers en Nederlanders door elkaar) in verbasterd Duits/Nederlands. 'Als u de König wil töten..' en 'Die Klötzak' zijn ludieke voorbeelden. En als het echt niet meer te begrijpen is, komt er een vertaler en boventiteling aan te pas. *Lost in translation* voor geleverden.

De Zwitserse Nicola Mastroberardino van Schauspiel Essen speelt Ubu met verve. Lijkt hij in eerste instantie slechts een recalcitrante puber, later transformeert hij in een rücksichtlose, vulgaire massamoordenaar: wreed, onvoorspelbaar en onweerstaanbaar. Frieda Pittoors is een fenomenale tegenspeelster als Ma Ubu, zijn vrouw, die ook zijn moeder zou kunnen zijn. In haar

timing, mimiek en beweging is ze een komisch talent.

Na de uit de hand gelopen massamoorden ontvouwt deel twee zich in een internationaal straftribunaal. Aanklagers, tolken, verdedigers en getuigen duikelen over elkaar heen – de onmacht van deze instituten illustrerend. Ubu gaat vrijuit. Het laatste deel is wat trager dan het muzikale vlotte eerste gedeelte, maar voegt ook een diepere laag toe. Het is zoals filosoof Hannah Arendt zei, treffend in het program-maboekje geciteerd: 'Mensen zijn niet in staat te vergeven wat niet bestraft kan worden en niet in staat te bestraffen wat onvergeeflijk blijkt te zijn.'

LORIANNE VAN GELDER

Als het echt niet meer te begrijpen is, zijn er een vertaler en boventitels

Toneelgroep Amsterdam werkt samen met acteurs van Schauspiel Essen in *Ubu* van Alfred Jarry en Simon Stephens.

FOTO JAN VERSWEYVELD